HE 40/2021 vp
Erityisasiantuntija Jari Natunen
Suomen Luonnonsuojeluliitto ry
TaV 14.5.2021 klo 11.00

HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Suomen Luonnonsuojeluliiton lausunto jätelaista

A. Lyhyen aikavälin tavoite tulee olla sekajätteen vähentäminen 90% kuluttajia aktivoimalla ja panostuksilla syntypaikkalajittelun tehostamiseen

Kierrätysvelvoitteiden lisääminen on kannatettavaa, mutta vaatimatonta. Tuottajavastuun teho on rajallinen. Toisaalta edes EUn yhdyskuntajätteen kierrätysvelvoitteita ei tulla nykyisillä menettelyillä saavuttamaan, vaan jäte menisi EUn ohjauksen vastaisesti polttoon.

Sekajäte on huono palvelu laiskuuteen taipuvaisille kuluttajilla. Kuluttajia tulee aktivoida, kannustaa ja myös ojentaa. Pantit ja korvaukset ovat osaltaan hyvä keino.

Yksi keino olisi erilliset henkilö- tai talouskohtaiset jätepussit kuluttajille eri jäteluokkiin, erityisesti sekajätteeseen ja biojätteille, ja näiden valvonta sekä mahdollinen virheiden sanktiointi.

Haja-asutus- ja mökkialueiden ja vierasvenesatamien jätteen- ja uusiokäytön-keräyspisteitä tulee lisätä ja niiden toiminnan ja siisteyden valvontaan ja ylläpitoon tulee panostaa henkilöresursseja

Neuvontaa ja lajitteluun kykenemättömien avustamista pitää lisätä.

Muovin ja metallien kuluttajakeräykseen tule saada erillisiä jakeita sen mukaan, miten soveltuvat kierrätykseen. Näitä ovat alumiini, kupari, messinki, rauta, teräs sekä parhaiten nykyiseen kierrätykseen sopivat muovilaadut.

B. Uusiokäyttö tulee korostaa jätelain hierarkian mukaisesti

Merkittävä määrä uusiokäytettävää tavara häviää talousjätteissä, koska niitä ei huomioida keräyksessä. Keräysjärjestelmiä tulee kehittää niin, että uusiokäytettävä materiaali päätyy tarvittaessa korjaukseen ja kiertoon. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen lausunto on merkittävä ja kannatettava.

Uudelleenkäyttöön tulee asettaa selviä ja kunnianhimoisia tavoitteita.

Pakkausten uusiokäyttöön tulee kannustaa ja velvoittaa selvästi voimakkaammin. Esimerkiksi (pika)ruokatoimituksien pakkaukset voisivat olla enemmän pantillisia ja uusiokäyttö kelvottomille pakkauksille tulisi saada korkeammat maksut/haittaverot. Tavallisessa kerrostaloyhtiössä voi olla hyvin paljon pizzalaatikoita pahvinkeräyksessä ja tämäkin olisi hoidettavissa tehokkaasti pantillisilla uudelleenkäytettävillä pakkauksilla

Uusiokäyttäjien pääsy jätteeseen tulisi olla mahdollista myös keräysvaiheessa. Uusi käytettäville materiaaleille tulee olla keräyspisteitä alueellisesti ja tämä pitäisi pyrkiä saamaan myös esimerkiksi suuriin taloyhtiökierrätyksiin.

C. Kierrätyksessä ja uusiokäytössä on valtava työllisyyspotentiaali, jota pitää tukea jätelailla ja joka on otettava käyttöön myös elpymis- ja teollistamisvaroja käyttäen. Tarvitaan kunnianhimoinen kansallinen kiertotalousstrategia.

Edellä mainituista toimenpiteistä seuraa tarve työntekijöistä paikalliseen ruohonjuuritason kierrätykseen ja uusiokäyttöön. Toisaalta kyseessä on erittäin merkittävä työllistämispotentiaali alkaen helposti tuhansista henkilöistä. Kiertotalous tuottaa kansatalouteen ja vähentää paljon jätteitä.
Suomi ei tule saavuttamaan kierrätys- ja uudelleenkäyttövelvoitteitaan ilman panostuksia alalle.

D. Ympäristövaikutukset on huomioitava tarkoin end of waste -menetelyissä ja kaatopaikkojen pitkaikaisessa huollossa

Vaikutuksia tulee tarkastella EUn pinta- ja pohjaveden laatunormien avulla. Pohjavettä on kaikki maa- ja kallioperän vesi. End of waste-menettelystä ei pidä tehdä uutta dumppausmenettelyä. Erityisesti maarakennukseen esitettävien jätteiden kanssa tulee olla erityisen tarkka, mara- ja masa-menettelyt ovat jo nykyisellään arveluttavia. Kaatopaikoille sijoittavien jätteiden pitkäaikaiset vaikutukset ja vakuudet pitää huomioida, jätelain osalta tämä tarkoittaa, että kaatopaikkatoiminta on usein tosiasiallisesti kestämätöntä.

E. Kaivannaisjätteet ovat ylivoimaisesti Suomen suurin ja vaarallisin jäteluokka

Kaivannaisjätteet kuuluvat eri säätelyyn, mutta ovat välttämättömiä huomioida. Niiden rinnalla jätelain jätteet ovat määrältään ja laadultaan pieni ongelma. Jätteiden kokonaismäärästä noin 75 % on kaivannaisjätteitä.

Selvästi yli puolet kaivannaisjätteitä on valtionyhtiö Talvivaara-Terrafamen jätteitä. Sen jätteet ovat myös kaivosteollisuuden pahimman laatuisimpia, suurin osa olisi kaatopaikka-asetuksen liukoisuusnormeilla vaarallista jätettä vaarallisempaa jätettä (Terrafamen jätevesitarkkailu sivukivialue KL2 DP4 ja DP5 suotovedet[1]). Jos kyseessä olisi muutama tonni muun teollisuuden jätettä kuuluisi se stabiloitavaksi, nyt valtionyhtiö Terrafame on paketoimassa 1500 miljoonaa tonnia tätä vaarallista jätettä Kainuun luontoon. Jätteessä olisi kolmen Olkiluodon onkalon verran uraania. Jokaista suomalaista kohden 300 tonnia vaarallista vaarallisempaa jätettä sijoitettaisiin Vuoksen ja Oulujoen vesistöjen vedenjakajalle.

[1] https://www.terrafame.fi/media/ymparistoraportit/2020/osa3_terrafame_vesipaastojen-tarkkailu2020.pdf

Laajennussuunnitelmassa näitä määriä ollaan kaksinkertaistamassa 60 vuoden ajalle.
Kaivoksien kritisointia sanotaan välillä nimbyilyksi. On syytä kysyä, kuka Terrafamen kaivoksen kannattaja haluaisi takapihalleen yhden suomalaisen annoksen 300 tai 600 tonnia tuota vaarallista vaarallisempaa jätettä?

Happoamuodostavien ja muiden vaarallisten kaivannaisjätteiden tilanne on kestämätön nykyisillä sekä suljetuilla/hylätyillä kaivoksilla ja ongelmat vaikuttavat jatkuvan suunnitelluissa kaivoshankkeissa. Tilanne on voimakkaasti kaivannaisjäte- ja vesidirektiivien vastainen. Tilannetta voidaan pitää myös laittomana valtiontukena kaivosyhtiöille (vrt. EU-oikeuden Iberpotash-päätös[2]).

Lisätietoja:
erityisasiantuntija Jari Natunen, puh. 044 210 0453, jari.natunen@sll.fi

[2] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62018TJ0257&qid=1414934260859